

Akıl ve İnanç: Allah'ın Birliğinin Felsefi İspatı

Kozmik Düzen, Ontolojik Mükemmellik
ve Matematiğin Diliyle Yaraticının
Tekliğine Rasyonel Bir Bakış

Temel Teori: Çokluk ve Kaos

Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka ilâhlar olsaydı, kesinlikle ikisinin de düzeni bozulurdu. Demek ki, Arş'ın Rabbi Allah, onların nitelermelerinden uzaktır, yücedir.

Enbiya Suresi 22. Ayet

Evrendeki muazzam düzen, mantıksal olarak birden fazla iradenin varlığını reddeder.

Gerçeğe Giden Üç Rasyonel Yol

Kaos ve Düzen

Gözlem ve Mantık
Yoluyla İspat

En Mükemmel Varlık

Descartes ve
Ontolojik İspat

En Mükemmel Rakam

Platon, Timaios ve
Matematiksel İspat

1. YOL: KAOS VE DÜZEN

Birden Çok İrade, Mutlak Çöküş Getirir

Çoklu Tanrı Varsayımı: İki veya daha fazla mutlak güç sahibi Tanrı.

İrade Çatışması: Her biri kendi bağımsız isteğini gerçekleştirmek ister (Yetki tartışması ve sürtüşme).

Kozmik Sonuç: Evrende kaçınılmaz karmaşa, kaos ve düzensizlik.

Güç, paylaşılsa zayıflar. Farklı iradelerin olduğu yerde mutlak düzen barınamaz.

Gündelik Mantıktan Kozmik Gerçeğe

Mikrokozmos

- Sınıfta ders anlatan öğretmen BİR kişi olmalıdır.
- Okulu idare eden müdür TEK olmalıdır.

Sonuç: İşlerin düzenli yürümesi için tek bir yönetim merkezi şarttır.

Makrokozmos

- Evrene baktığımızda kusursuz, işleyen bir sistem görüyoruz.

Sonuç: Bu düzenli işleyişi var eden ve yürüten gücün de TEK olması mantıksal bir zorunluluktur.

Evren düzenli ise, onu yaratan Allah Bir ve Tek'tir.

2. YOL: EN MÜKEMMEL VARLIK

Descartes ve 'Mutlak Mükemmellik' Kavramı

“Tanrı demek, en mükemmel, sınırsız, sınırsız, aciz olmayan Varlık demektir.” – Descartes

Tanrı kavramı, tanımı gereği kendi kendine yetebilmeyi, her şeye gücünün yetmesini ve hiçbir eksiği olmamasını gerektirir.

"Çokluk" kavramı, bu mükemmellik tanımıyla kökünden çelişir.

Güç Paylaşımı, Acizliğin Kanıtıdır

Ortaklık/Çokluk

Eğer Tanrılar iş bölümü yaparsa veya biri diğerine yardım ederse...

Sonuç: Bu, birinin diğeri olmadan iş yapamadığını gösterir. "Yedek" veya "yardımcı" bir tanrı, asıl yaratıcının sınırlı ve aciz olduğunu kanıtlar. Aciz bir varlık ise Tanrı olamaz.

Mutlak Teklik

Şifayı, rızkı, başarıyı, bereketi tek bir Kudret yaratmalıdır.

Sonuç: En mükemmel varlık, her şeye gücü yetip kendi kendine yetendir. Bu özellikler yalnızca Bir ve Tek olan Allah'a yakışır.

3. YOL: EN MÜKEMMEL RAKAM

Platon ve Matematiğin Zirvesi: '1'

Platon, Timaios adlı eserinde Allah'ın bir ve tek olduğunu sayılar üzerinden açıklar.

1: Kendi kendiyile var olan,
başka bir sayıya ihtiyacı olmayan,
kendi ayakları üzerinde
durabilen tek rakamdır.
Asla aciz değildir.

Diğer Sayılar (Muhtaçtır):

$1 + 1 = 2$
(İki, bir'lerin toplamına muhtaçtır)

$(1+1) + 1 = 3$
(Üç, bir'lerin birikimine muhtaçtır)

Sayma sayıları içinde en mükemmel, bağımsız ve hür sayı 1'dir.

Eşsizlik, Değerin ve Güzelliğin Zirvesidir

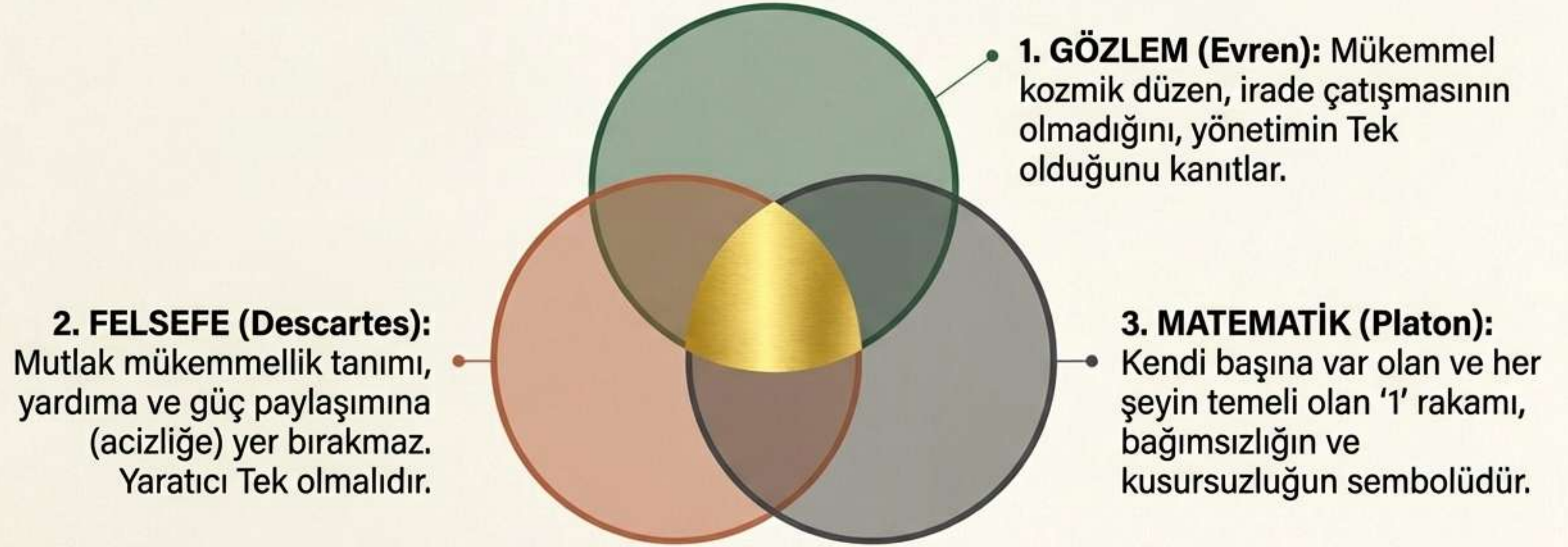
**İnsanın zihninde de tek olmak
ideali vardır; evrende teklik
mükemmelliktir.**

Eşsiz ve benzersiz tek bir mücevher paha
biçilemez bir değere sahiptir. Eğer o
mücevherin ikinci bir benzeri (kopyası) ortaya
çıkarsa, her ikisinin de değeri anında düşer.

Tek olmak güzelliştir, yüceliktir. Evrenin
yaratıcısı dediğimiz EN YÜCE VARLIK olan
Allah'ın da değerinin, yüceliğinin ve mutlak
gücünün korunması, ancak O'nun BİR
olmasıyla mümkündür.

Üç Yol, Tek Hakikat

O halde zihinde TEK ve BİR olmak mükemmellik ise, evrenin yaratıcısı olan Allah birdir, eşsizdir ve tektir.

Aklın Işığında İnanç: Allah'ın Varoluşuna Dair Dört Akılsal Kanıt

Filozofların tarihsel mutabakatı ve evrensel mantığın
Filozofların tarihsel mutabakatı ve evrensel mantığın
temelleri üzerine görsel bir inceleme.

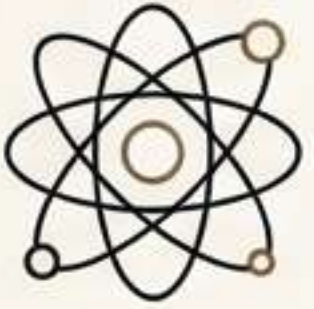
Akılsal Huzur Arayışı ve Felsefi Mutabakat

İnsan, aklını kurcalayan sorulara cevap bulup **akılsal huzura** ulaşmak ister.

Aklını sistematik kullanan **FİLOZOFLAR**,
Tanrı'nın var oluşuyla ilgili **DELİLLER**
ortaya koymuşlardır.

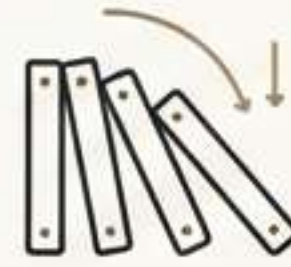
Anadolu'dan çıkan ilk filozof
Tales'den beri filozofların **%95'i**
Tanrı'nın varlığını kabul etmiştir.

1. Nizam

2. Hudus

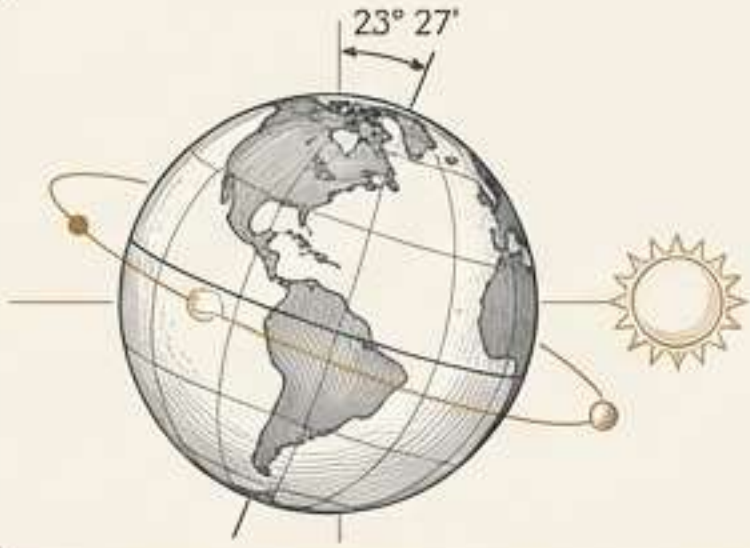
3. İlk Neden

4. Gaye

1. Nizam Kanıtı: Evrendeki Kusursuz Armoni

Evrende tesadüfe yer bırakmayan bir “DÜZEN (Armoni)” görmekteyiz.

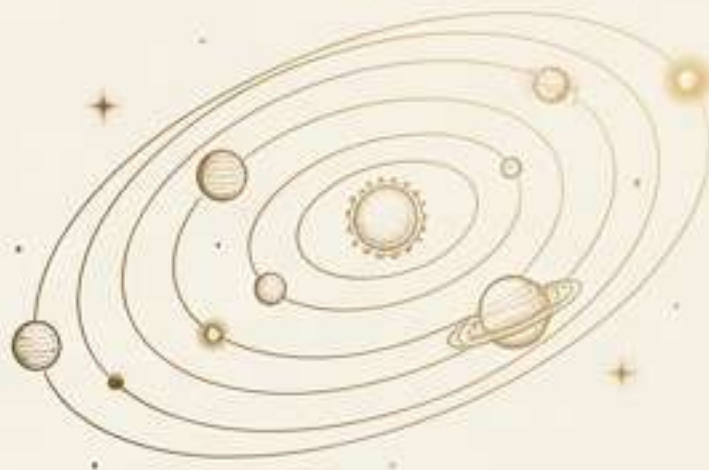
23° 27'

Dünyanın elips şeklindeki eğikliği ve dört mevsimin kusursuz oluşumu.

150.000 km

İnsan vücudundaki kılcal damarların 1.5 metreye sığdırılması.

Milyarlarca Yıldız

Yörüngelerindeki muhteşem ve şaşmaz hareket.

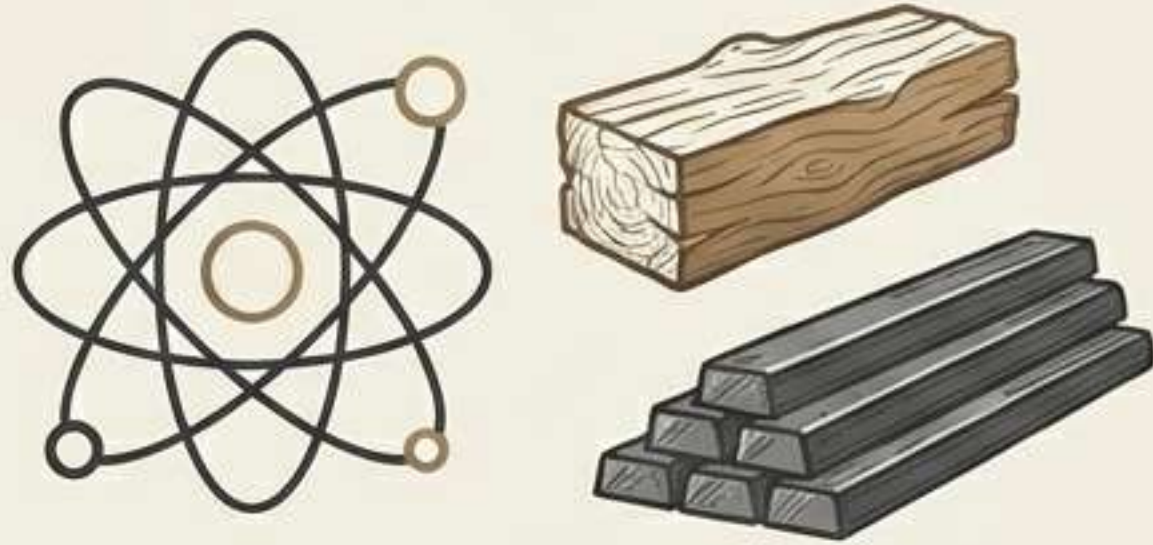

Altıgen Petek

Arının bal için ürettiği en mükemmel mimari şekil.

Her Düzenli Şeyin Bir Düzenleyicisi Bulunur

Madde / Object

Madde'nin (Atom) akı yoktur. Hiçbir nesne kendi kendine, tesadüfen düzenli bir şeyi ortaya çıkaramaz.

Özne / Subject

Düzeni, programı ve planı ortaya koyan akıllı bir varlık (**ÖZNE**) olmalıdır.

**O halde bu evrene de bir düzen, uyum veren bir varlık olması gerekir.
Bu, gözle görünmeyen her şeye gücü yeten yüce bir varlıktır ki O da Allah'tır.**

2. Hudus Kanıtı: Yoktan Var Olma ve Nedensellik

Kozmolojik kanıtın en önemli türüdür. Batı (Aristoteles, Thomas Aquinas) ve İslam felsefecileri (Farabi) tarafından ortaklaşa kullanılmıştır.

Hudus

Sonradan oluşma,
yoktan var olma
durumudur.

Hadis

Sonradan var olan,
yaratılan varlıklara
denir.

Muhdis

Var eden, yaratan
özneye denir.

*SONSUZA KADAR GERİYE GİDİŞİ ENGELLEMELİK İÇİN
“NEDENSİZ BİR NEDEN” OLMAK ZORUNDADIR.*

Mantıksal Çıkarım: Büyük Patlama ve Muhdis

I. ÖNCÜL: Alem hadistir. (Bütün parçalarıyla sonradan olmuştur).

II. ÖNCÜL: Her hadisin (sonradan olanın) bir muhdisi (yaratan öznesi) vardır.

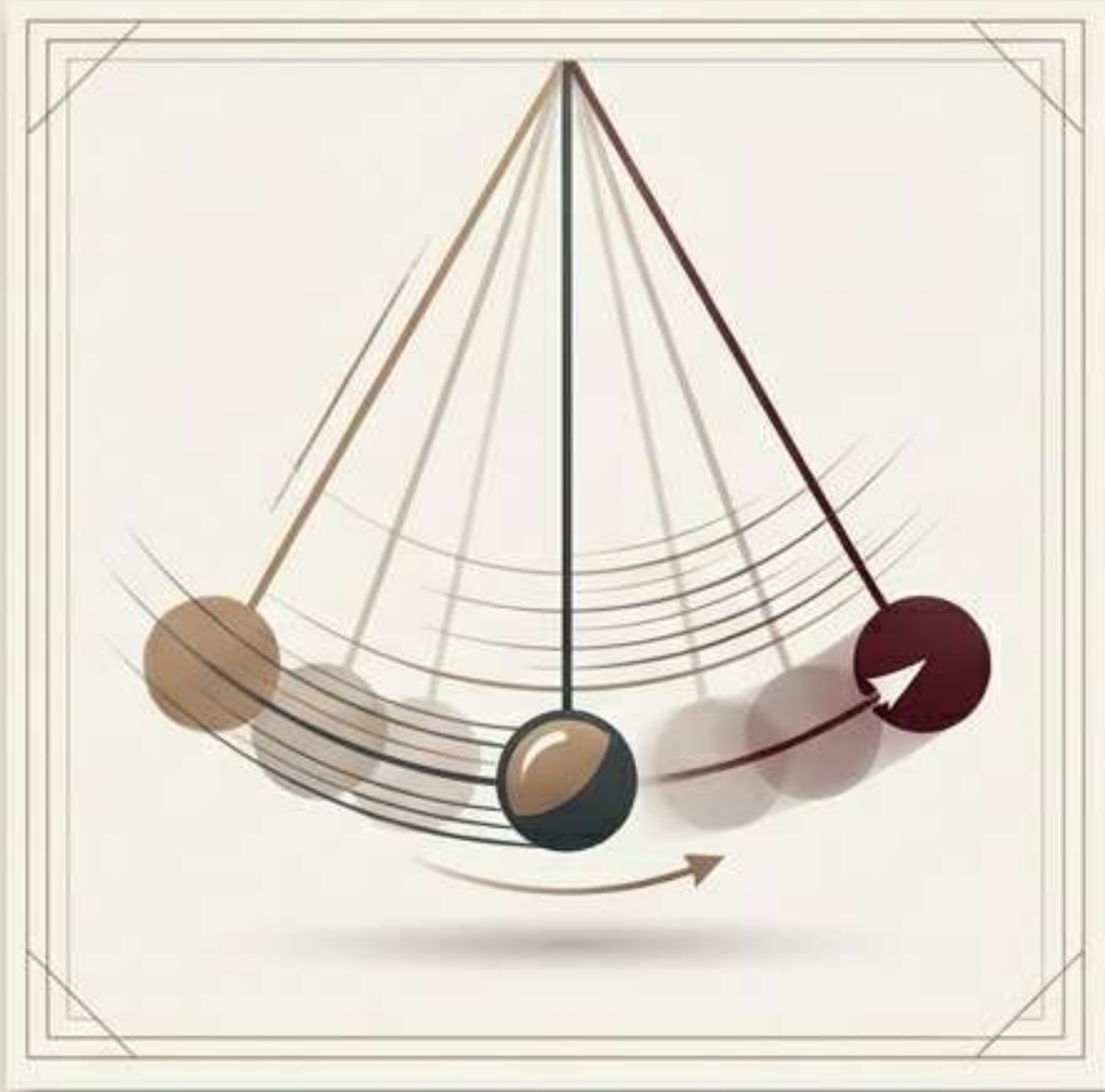
III. ÖNCÜL (SONUÇ): O halde, bu sonradan oluşan evrenin (Big Bang) de bir var edeni vardır ki O da ALLAH'tır.

O, varlığı zorunlu olan, yaratılmayan ve oluşmayandır.

3. İlk Neden ve Hareket Kanıtı

Hiçbir şey bir neden olmadan varoluşa gelmez. Mutlak olarak her şey kendisinden önce gelen bir şeyin sonucudur.

- ➔ 1. Evrende her şey hareket halindedir.
- ⚙ 2. Her hareketin hareket ettirici bir nedeni vardır.
- ➡ 3. O halde evrendeki hareketin de bir sebebi olmalıdır.

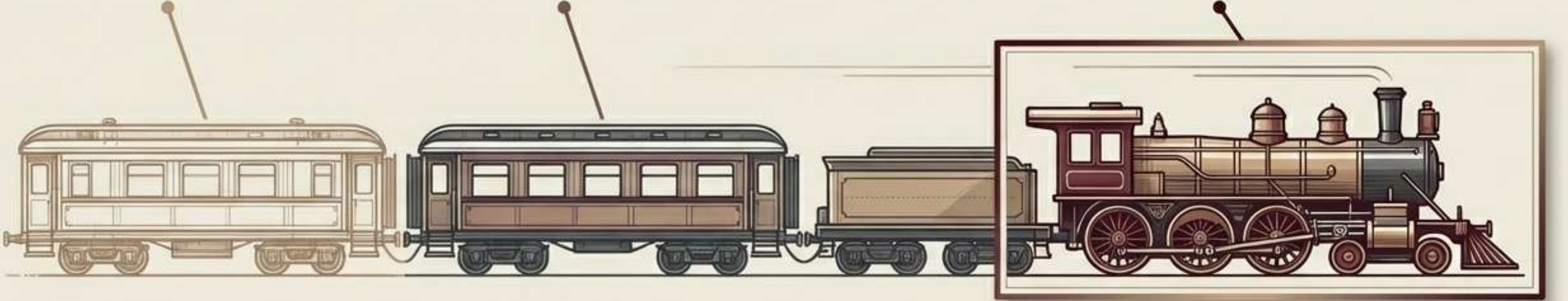
“Evrendeki her hareket, nihayetinde ‘Hareket Etmeyen Hareket Ettirici’ye dayanmak zorundadır.
- Aristoteles”

Sonsuzluk Çıkmazı ve Lokomotif Metaforu

Vagon A:
B tarafından çekilir.

Vagon B:
A'nın hareket sebebidir.

LOKOMOTİF: İLK HAREKET ETTİRİCİ.
Bütün vagonları hareket ettiren temel sebeptir.

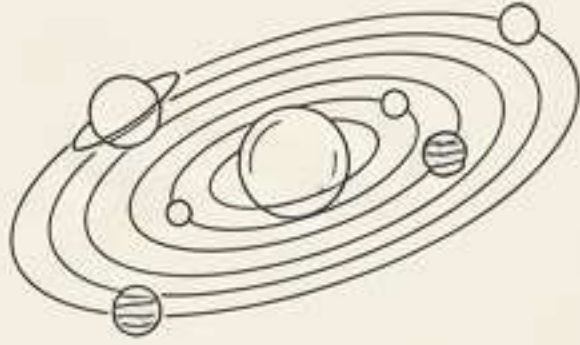

- Vagonlar birbirini çekiyor gibi görünse de, en başta gücü kendinden olan bir lokomotif olmazsa hiçbir vagon hareket edemez.
- Eğer lokomotif de hareket ettiren başka bir şey olsaydı, o bir lokomotif değil, sadece başka bir vagon olurdu.
- İşte bu İlksel Lokomotif, En Yüce Varlık olan Allah'tır.

4. Gaye Kanıtı: Evrensel Hedef ve Hikmet

Her şeyin yaratılmasının bir sebebi, hikmeti ve amacı vardır. Buna “Gaye” denir. Evrende hiçbir şey boş yere ve amaçsız değildir.

CAUSE AND EFFECT

Gezegeler

Hayvanlar

Meyve-Sebze

Makro düzeyde yaşamın sürekliliği.

Ekolojik denge.

İnsana ve çevreye fayda (beslenme ve şifa).

Bütün varlıkların bir amaca doğru yol aldığı, insana ve çevreye fayda sağlayacak şekilde planlandığı açıkça görülmektedir.

Mantıksal Çıkarım: Gaye ve Gaye Verici

1. ÖNCÜL:

Alemdeki her bir varlığın kusursuz bir amacı (gayesi) vardır.

2. ÖNCÜL:

Her GAYE, o amacı planlayan bir GAYE VERİCİYE ihtiyaç duyar.

3. ÖNCÜL (SONUÇ): O halde alemin de bir AMAÇ VERİCİSİ vardır ki
O da En Yüce Varlık olan ALLAH'tır.

Dört Sütun, Tek Hakikat

Aklın evreni okuma yöntemleri ve ulaştığı nihai sentez.

Tüm bu akılsal kanıtlar, aklını sistematik kullanan her bireyi aynı mutlak gerçeğe götürür: Evrenin yaratıcısı ve yöneticisi olan Allah'tır.

Zaafiyetten Güvene İlahi Bağlanma Yolculuğu

İnsanın kusursuzluğa duyduğu ihtiyacın
psikolojik ve tarihsel temelleri.

12.000 Yıllık Değişmez Arayış

Urfa-Göbeklitepe'de keşfedilen ilk tapınaktan bugüne, insanlık adeta bir fotokopiden çıkmışçasına yüce bir varlığa inanma ve sığınma ihtiyacı hissetmiştir. Bu arayış, modern insanın icadı değil, insanlık tarihinin en köklü sabitidir.

Doğuştan Gelen Ruhsal Kodlarımız

Temel Duygular

 - Kıskançlık

 - Öfke

 - Sevgi

 - Merhamet

Din Duygusu

 - Güven

 - Sığınma

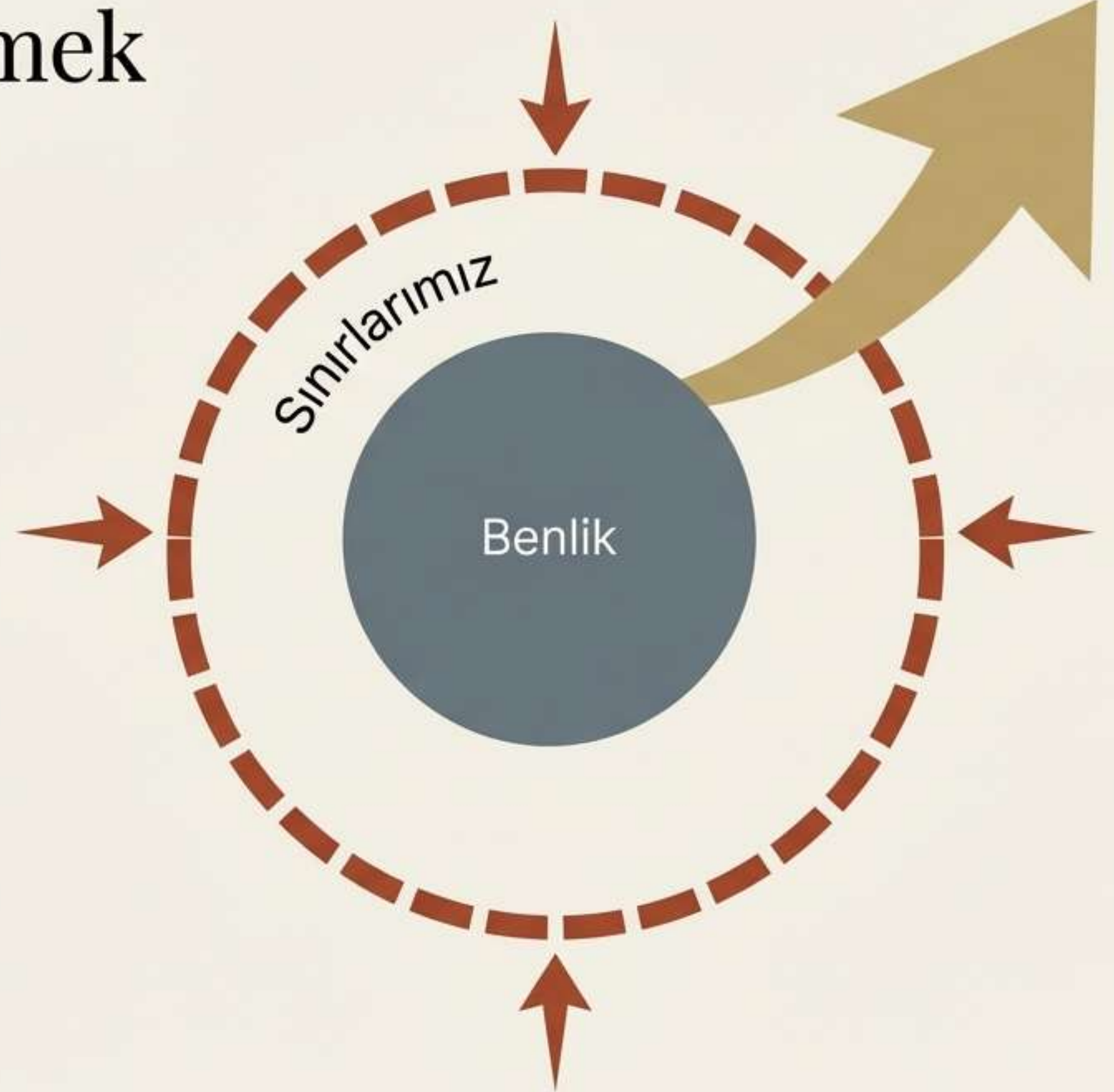
 - İnanma

 - Bağlanma

Temel amaç ortaktır: Güven içinde bulunmak ve mutlu-huzurlu olmak.

Sınırlarımızla Yüzleşmek ve Acziyet

İnsan; bedensel, akılsal ve duygusal olarak mükemmel bir varlık değildir. Sınırlı ve aciz olduğunu anladığı an, doğası gereği kendinden daha güçlü, kusursuz birine sığınma ve yardım alma ihtiyacı hisseder.

Kusursuz Olanı Aramak

Adım 1: İnsanlara Sığınmak
(Anne, baba, arkadaş, toplum)

Adım 2: Sınırları Fark Etmek

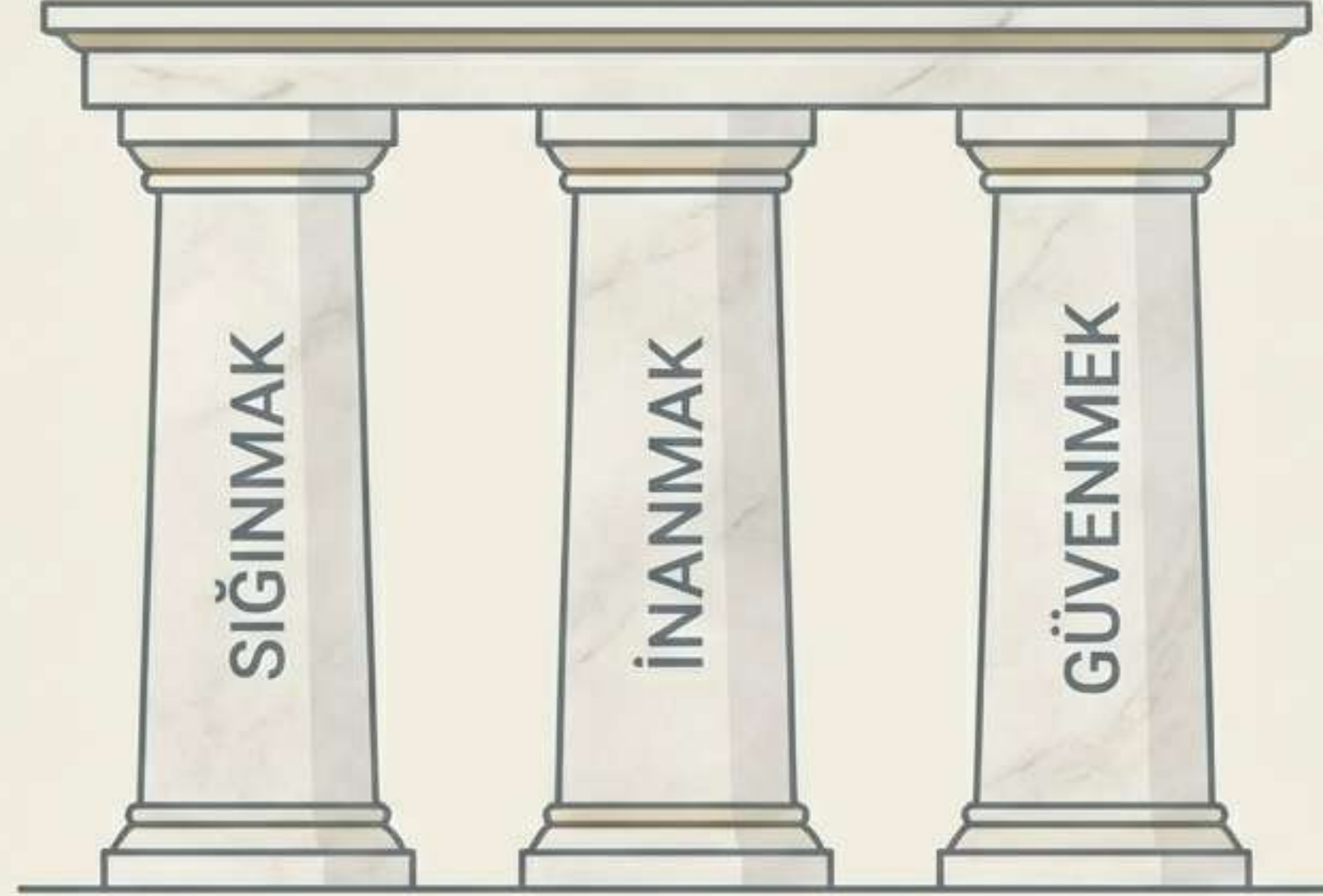
Adım 3: Mükemmele Yöneliş

İnsan, çevresindekilerin de sınırlı olduğunu anladığında en mükemmel varlık olan **Allah'a** yönelir ve güvende hisseder.

Sahte Tanrılar Tuzağı

İnsana düşen görev, sığınma duygusunu para, nefis, dünya veya insanlar gibi sahte tanrılara değil; hakikat olan, en yüce ve en güçlü varlığa yöneltmektir.

Ruhun Üç Temel Sütunu

Bu üçlü eylem, insanın en mükemmel varlık karşısındaki duygusal teslimiyetini ve bağlanmasını oluşturur.

Bilimsel Çerçeve: Bağlanma Teorisi

John Bowlby tarafından geliştirilen ve insan ilişkilerinin temelini açıklayan psikolojik model.

Bağlanmanın 2 Temel Sonucu

- Tehdit veya üzüntü anında güvenli sığınma

- Tehlike dışında çevrenin keşfi için güvenli merkez

Bağlanma Türleri

- Güvenli

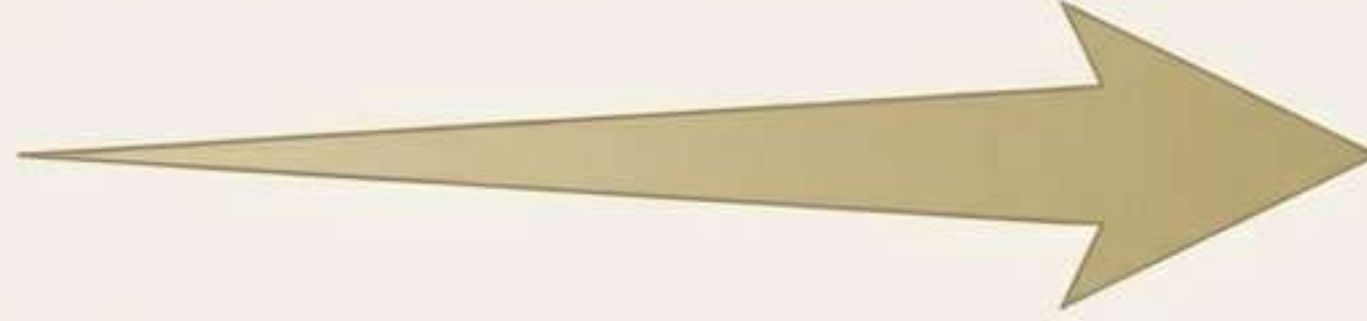
- Güvensiz

- Gerilimli ve Kaçınmalı

İlahi Bağlanmanın Psikolojisi

Donald Kirkpatrick, bağlanma teorisini din psikolojisine uyarlayarak insanın yaratıcıyla kurduğu ilişkinin bilimsel mekanizmasını haritalandırmıştır.

Tanrıya, bir babaya benzer koruyucu roller biçilir.

İnanç, stres ve güçlüklerle başa çıkmada birincil yardımcıdır.

Bağlanma teorisine göre, Tanrı'ya dua ederken derin bir yakınlık duygusu yaşanır.

İnancı Şekillendiren İki Psikolojik Yol

Ödünleme Teorisi

Ana-babalarıyla güvenli ilişkisi olmayan bireylerin, bu duygusal eksikliği sevgi dolu, kişisel ve her an ulaşılabilir bir Tanrı inancıyla telafi etme eğilimidir.

Zihinsel Model Hipotezi

Bireyin erken çocukluk dönemindeki ilişkisel modellemelerinin, Tanrı tasavvurunu ve dini inançlarını yapılandırmada doğrudan bir referans çerçevesi oluşturduğunu öngörür.

Fıtrat ve Psikolojinin Sentezi

“İnsanın kusursuzluğa duyduğu özlem psikolojik bir boşluk değil, doğuştan gelen ruhsal bir tasarımdır. İster on iki bin yıl önceki ilk tapınakta, ister modern psikolojinin teorilerinde olsun; insanın en temel ihtiyacı, sınırlarını kabul edip mutlak güvene sığınmaktır.”

İnancın Temelleri: Toplum ve Akıl

İnsanlık tarihinde inancın sosyolojik ve felsefik kökenleri üzerine görsel bir inceleme.

**Arkeoloji ve Tarih Bilimi,
dinsiz ve ateist bir toplum
bulamamıştır.**

İnsan, sosyal bir varlıktır.

BÖLÜM 01

Sosyolojik Sebep

*Dış Dünyanın ve
Toplumun İnanca Etkisi*

İnsan toplumsal bir varlıktır.

Tek başına yaşayamaz.

Huzur ve Güven.

Toplumsal yaşantıda bu
iki kavrama ihtiyaç
duyar.

Ahlaki Kurallar.

Kötülüklerin çoğalması
anarşiyi ve kaosu ortaya
çıkartır. Huzur, ahlaki
kurallarla mümkündür.

Dinlerin Rolü.

Dinler insanları iyiye
yönelttiği için, insanlar
toplumsal barış ve huzur
için dinlere girer.

Çevrenin ve Kùltürün Şekillendirici Gücü

İnsan çevresinin
sözlerinden ve
eylemlerinden (anne-
baba, arkadaş, okul,
kitap, film) doğrudan
etkilenir.

İnsanlık tarihinde
bireyler, öncelikle
aileleri inandığı için
tanrıya ve dine
inanmışlardır.

“Üzüm üzüme
baka baka
kararır.”

“Bana arkadaşını
söyle, sana kim
olduğunu
söyleyeyim.”

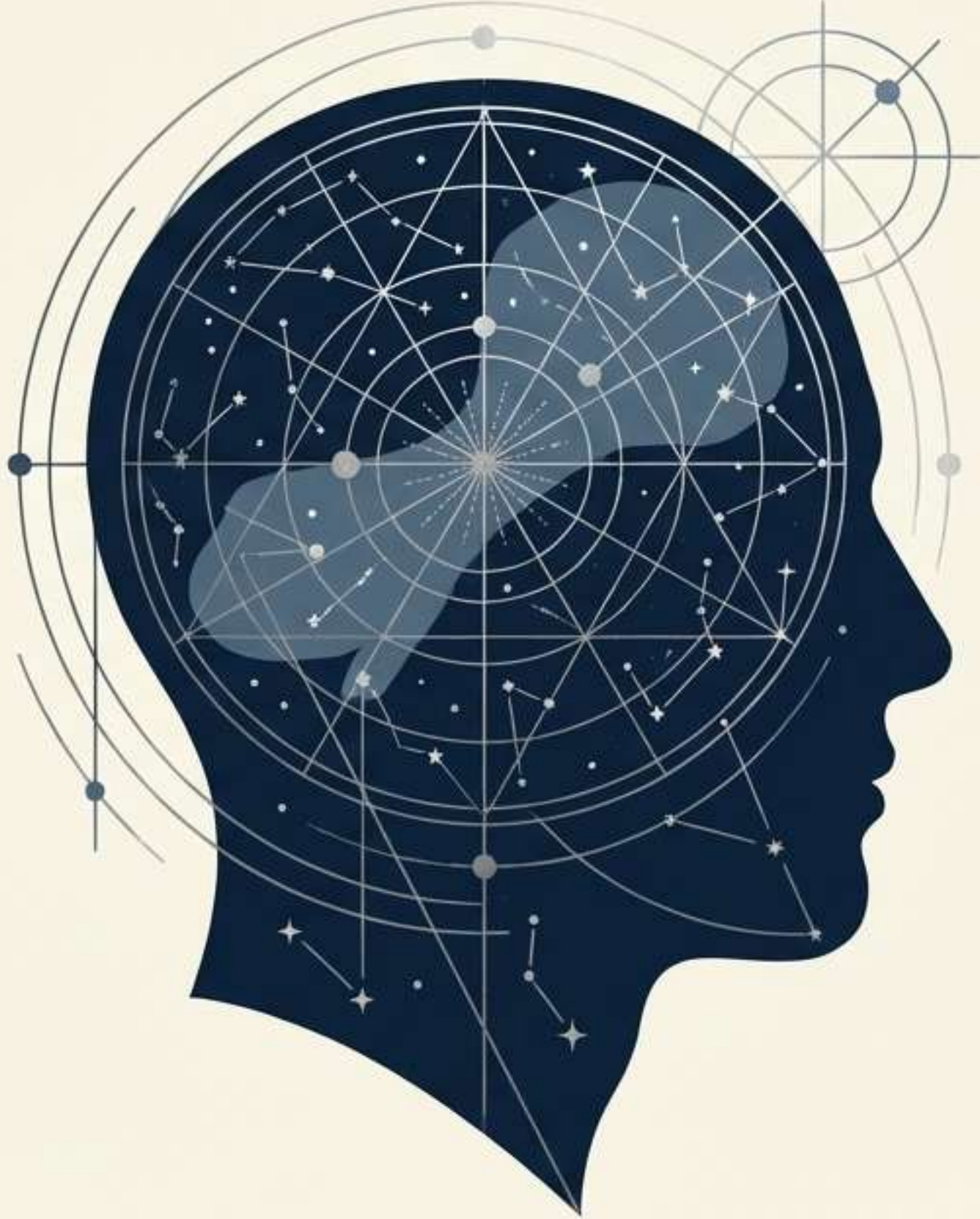
(Hz. Ali)

FAKAT: Son Karar Bireyindir

İnsanı çevre etkiler ama son kararı bireyin iradesi ve aklı verir. Sorumluluk kişiye aittir. Tıpkı mahkemelerde sanığı etkileyen kişiler olabilse de, cezayı suçu bizzat işleyenin alması gibi.

*Her koyun kendi
bacağından asılır.*

BÖLÜM 02

Felsefik Sebep

*Aklın, Mantığın ve
Evrenin Düzeni*

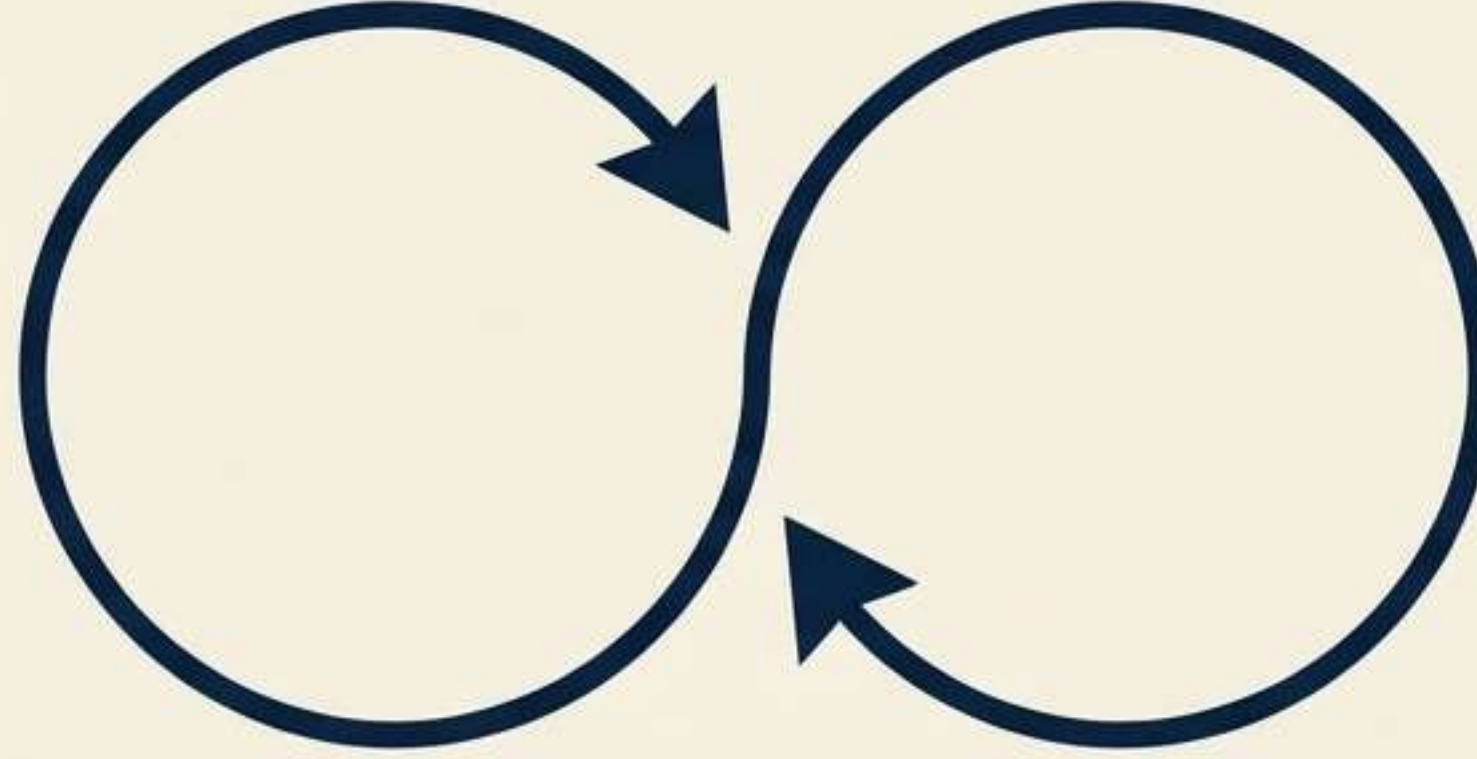
Akılsal Bir Varlık Olarak İnsan

Soru Soran Akıl

Aklın sorduğu sorulara
cevap bulma ihtiyacı.

Felsefe ve Din

Aklına hitap eden nihai
cevapların bulunduđu yer.

Huzur ve Mutluluk

Cevaplarını buldukça ulaşılan
içsel denge.

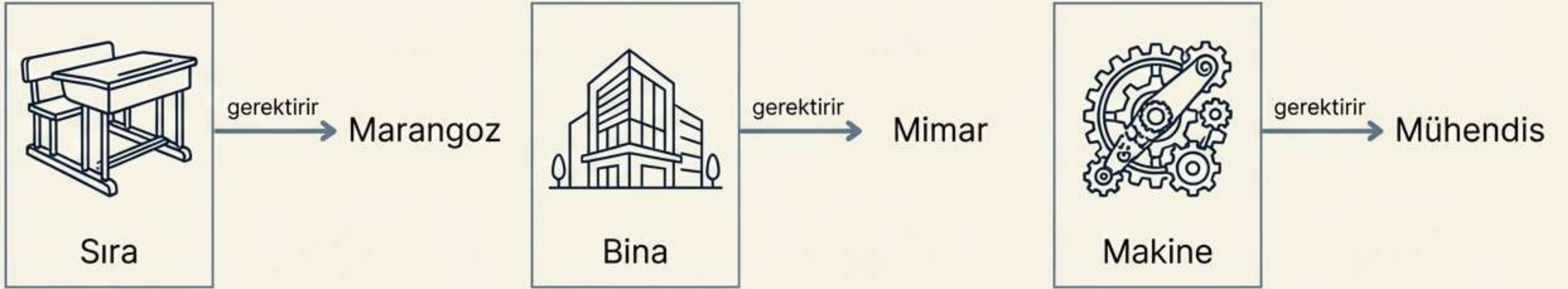
Gözlem: Mükemmel Bir Düzen

İnsan çevresine ve evrene baktığında kusursuz, mükemmel bir düzen görür. Bu düzenin kendi kendine olması mantıken imkansızdır.

Aklın ve Mantığın Kanunu

Her düzenli nesnenin (kendi aklı olmadığı için) bir Düzenleyici aklı, ilim sahibi bir Öznesi olması gerekir.

Evrenin Dizaynı ve Tanrı

1. Evren, kusursuz bir tasarıma ve düzene sahiptir.
2. Evrenin kendisinin bir akı ve bilinci yoktur.
3. Sonuç: Bu evreni dizayn eden, var eden, insanüstü yüce bir varlık olmalıdır.

Mükemmel Düzenli Evren

**İnsanüstü
Yüce Varlık**

Akıl, bu yüce varlığın **Tanrı** olacağı sonucuna ulaşır.

Tarihsel Felsefi Uzlaşı

FİLOZOFLARIN BÜYÜK ÇOĞUNLUĞU TANRI'NIN VAR OLDUĞU FİKRİNDE OLMUŞTUR. Bazıları ise özel bazı nedenlerden hareketle Tanrı'nın var olmadığı düşüncesini savunmuştur. Ama Tanrı'nın varlığını kabul edenler felsefe tarihinde çoğunluğu oluşturur.

— Arslan, Prof. Dr. Ahmet, *Lise Felsefe Ders Kitabı, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1998, s.169*

İnancın İki Temel Sütunu

Özgür İrade ve Bireysel Sorumluluk

Aklın yolu birdir. Aklın kanunları insanı hakikate ulaştıran bir araçtır.

**İNSANIN (BİREYİN)
ALLAH'A (DİNE)
İNANMA SEBEBİ**

PSİKOLOJİK SEBEP

Şu anda keşfedilen 12.000 yıllık ilk tapınak Urfa-Göbeklitepe'den beri insanlık fotokopiden çıkmış gibi ister yanlış, ister doğru her zaman YÜCE BİR VARLIĞA, İLAHA inanmış, tapmıştır.

İnsanda bütün duygular (kıskançlık, öfke, sevgi, merhamet v.b.) yaratılışımızda olduğu için din duygusu da (güven, sığınma, inanma, bağlanma) doğuştan geldiği için, kişinin amacı da güven ve huzur içinde bulunup MUTLU-HUZURLU olmak için kendisinden daha mükemmel yüce bir varlığa SİĞİNİP ihtiyaçlarını gidermek ister.

İnsan, duygusal, bedensel, akılsal olarak en mükemmel olmadığını, ACİZ, SINIRLI olduğunu hissettiğinde, anladığında kendinden daha güçlü birine sığınmak, yardım almak ister.

İnsanlara sığınır (anne-baba-arkadaş- toplum) ama onların da sınırlı olduğunu anladığı zaman EN MÜKEMMEL VARLIK olan Allah'a yönelir, O'na sığınır. Ve kendini güvende hisseder.

Bundan dolayı DUYGUSAL olarak O'na inanır, bağlanır, tapar.

*İnsana düşen görev doğuştan getirdiği sığınma duygusunu SAHTE TANRILARA (para-nefs, dünya-insanlar v.b) değil hakikat olan EN YÜCE VARLIK olan, O'dan başka tanrı olmayan en güçlü ALLAH'A sığınmalı, tapmalı, inanmalıdır.

**SİĞİNMAK (refuge)
İNANMAK (belief)
GÜVENMEK (trust)**

3- BAĞLANMA (ATTECHMENT) TEORİSİ

Jhon Bowlby, Donald Kirkpatrick

• 2 Tıp Sonuç (Bağlanma Meyli):

- 1-Tehdit veya üzüntü anında güvenli sığınma
- 2-Tehlike dışında çevrenin keşfi için güvenli merkez

• Bağlanma Türleri : Güvenli - Güvensiz - Gerilimli Ve Kaçınmalı

- Din psikolojisine uyarlayan Donald Kirkpatrick
- Tanrı ve babaya benzer roller biçme
- Stres ve diğer güçlüklerle başa çıkmada yardımcıdır.
- Bağlanma teorisine göre Tanrıya dua ederken yakınlık duyulur.

Ödünleme Teorisi: Ana-babalarıyla güvenli ilişkisi olmayanların bu eksikliği sevgi dolu kişisel ve ulaşılabilir Tanrıyla telafi etme eğilimi.

Zihinsel Model Hipotezi: Bireyin erken dönemdeki modellemelerinin Tanrı ve dini inançlarını yapılandırmada referans olduklarını öngörür.

**TOPLUMLARIN
ALLAH'A (DİNE)
İNANMA SEBEBİ**

SOSYOLOJİK SEBEP

A- İnsan toplumsal bir varlıktır. Tek başına yaşayamaz. Toplumsal yaşantıda huzur ve güven içinde bulunmak ister. Toplumsal huzur,güven ise ahlaki kurallar ve yaşantıyla mümkündür. Kötülüklerin çoğalması anarşiyi, kaosu ortaya çıkarır. İşte dinler, insanları iyiye yönelttiği için de insanlar toplumsal barış ve huzur için dinlere girer.

B- İnsan çevrenin sözlerinden, eylemlerinden etkilenir. (anne-baba, arkadaş, okul, kitap, film vb.) İnsanlık ve medeniyet tarihinde insanlar tanrıya ve dine inandıkları için en başta da anne-babası inandığı için kişi onlardan etkilenir. { Üzüm üzüme baka baka kararır, arkadaş vezir de eder rezil de eder. (atasözleri) “Bana arkadaşını söyle sana kim olduğunu söyleyeyim.” (Hz. Ali (r.a.)) }

* FAKAT şunu da anti parantez belirtelim insanı çevre etkiler ama son kararı bireyin iradesi ve aklı karar verir. Sorumluluk kişiye aittir. (Her koyun kendi bacağından asılır.) Mahkemelerde sanığı etkileyen kişiler olabilir fakat cezayı suçu bizzat işleyen alır. .

**Arkeoloji ve Tarih Bilimi,
dinsiz ve ateist bir toplum bulamamıştır.
İnsan, sosyal bir varlıktır.
Üzüm üzüme baka baka kararır.**

**İNSAN AKLININ
ALLAH'A (DİNE)
İNANMA SEBEBİ**

FELSEFİK SEBEP

İnsan akılsal bir varlıktır. Aklının sorduğu sorulara cevap bulma ihtiyacındadır.

Cevaplarını buldukça aklı huzurlu, mutlu olur.

Aklına hitap eden cevapları felsefe ve dine bulur.

İnsan çevresine, evrene baktığında mükemmel bir düzen görür. Bu düzenin kendi kendine TESADÜFEN olamayacağını bilir. Çünkü aklın, mantığın kanunlarına göre "Her düzenli nesnenin, (sıra, bina, makine v.b.) (AKLI OLMADIĞI İÇİN) bir Düzenleyici akıllı, ilim sahibi Öznesi ,olması gerekir."

İşte bu evreni dizayn edenin, var edenin de, insanüstü yüce bir varlık tarafından düzenlendiği sonucuna varır.

Bunun da Tanrı olacağına aklıyla ulaşır.

"FİLOZOFLARIN BÜYÜK ÇOĞUNLUĞU TANRI'NIN VAR OLDUĞU FİKRİNDE OLMUŞTUR. Bazıları ise özel bazı nedenlerden hareketle Tanrı'nın var olmadığı düşüncesini savunmuştur. Ama Tanrı'nın varlığını kabul edenler felsefe tarihinde çoğunluğu oluşturur."

Arslan, Prof.Dr. Ahmet, Lise Felsefe Ders Kitabı, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1998, s.169

Aklın yolu birdir. Aklın kanunları insanı hakikate ulaştıran bir araçtır.